حوزەیرانی ٢٠٢٣

ڕاپۆرتی لیستی سەرەکی عێراق ١٢٩

DTM
IOM DISPLACEMENT TRACKING MATRIX

ماوەی کۆکردنەوەی داتا: کانوونی دووەم-نیسانی ٢٠٢٣

دیارخراوەکان

شێوەی ١: ژمارەی ئاوارەکان و گەڕاوەکان بە تێپەڕبوونی کات

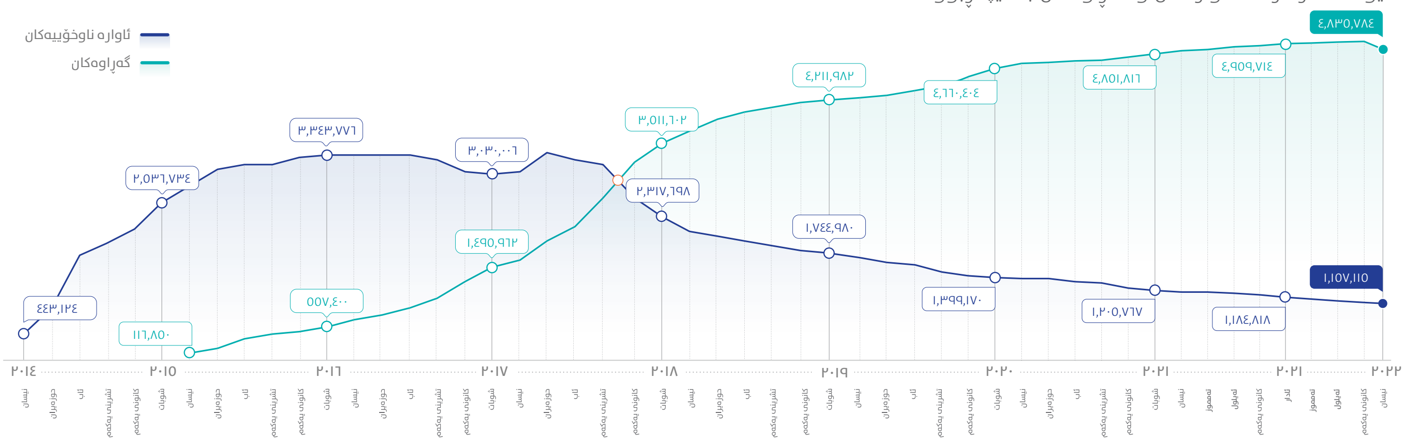

لەوەتەی ٢٠١٤ەوە، بەشی تۆماری بەدواداچوون (DTM)ی ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کۆچ (IOM) لە عێراق زانیاری لەسەر هاوڵاتیانی ئاواران و گەڕاوان لەڕێگەی تۆڕێک لە کەسانی زانیارییدەر لە سەرانسەری عێراق دا کۆدەکاتەوە.[1] بە بەردەوامی داتای لیستی سەرەکی کۆدەکرێتەوە و بەشێوەی ڕاپۆرتی هەر سێ مانگ جارێک دەنێردرێت. داتای ئەم ڕاپۆرتەی ئەم گەڕەی ئێستاش لە ١ی کانوونی دووەم تا ٣٠ی نیسانی ٢٠٢٣ بووە

ئاواران ١,١٥٧,١١٥

▼ -١١,٥٠٤

- تا ٣٠ی نیسانی ٢٠٢٣، تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM) ١,١٥٧,١١٥ هاوڵاتی ئاوارەی دەستنیشانکرد لە (١٩٨,٦٥٣) خێزان دا.
- کەمبوونەوەی ١١,٥٠٤ ئاوارە لەوەتەی گەڕی پێشوو، (کەتر لە ١٪).[2]
- قەزای ناوەندی موسڵ (-٤,٢١٤ هاوڵاتی) لە پارێزگای نەینەوا، (١,٤١١) هاوڵاتی لە پارێزگای سلێمانی و (-٨١٠) لە قەزای هەڵەبجەی پارێزگای سلێمانی گەورەترین کەبوونەوەی ژمارەی ئاوارانیان بەخۆیانەوە بینی.
- کەمبوونەوەی کەمی ژمارەی ئاواران لەو قەزایانەدا بەشێکی دەدرێتە پاڵ بەرەوپێشچوونی دۆخی ژیان و گوزەران لە ناوچەکانی زێد بەهۆی نۆژەنکردنەوەی خانوو و شوێنی نیشتەجێبوون و بەردەستبوونی خزمەتگوزارییەکان. هەروەها هەندێک لە خێزانەکان هیچ هۆ و سەرچاوەیەکی داهاتی دارایان نییە تا لە شوێنی ئاوارەبوونیان بمێننەوە. لەگەڵ ئەمەش دا، داخستنی کامپی جەدعە ٥ لە پارێزگای نەینەوا لە نیسانی ٢٠٢٣ دا هاندەر بوو بۆ گەڕانەوەی و دووبارە ئاوارەبوونەوە دا.
- قەزای شنگال لە پارێزگای نەینەوا، قەزای دۆرە لە پارێزگای سەڵاحەددین و قەزای مقدادیە لە پارێزگای دیالە زۆرترین بەرزبوونەوەیان لە ژمارەی ئاواران بەخۆوە بینی لەوەتەی گەڕی پێشووەوە.
- بەم بەرزبوونەوەیەش بەشێوەیەکی سەرەکی بەهۆی ڕووداوە ئەمنییەکان و ئاوارەبوون لە شوێنەکانی دیکە قەزای شنگالەوە بوو، هەروەها بەهۆی دەستکەیشتن بوو بە چەند شوێنێکی تازە لەم گەڕەدا.
- ژمارەی ئەو ئاوارانەی کە لە شوێنی نیشتەجێبوون و حەوانەی زۆر خراپ دا دەژین کەمیکرد بە ١,٧١٠- کەس بە بەراورد بە گەڕی پێشوو (-١,٦٪).

١٩٨,٦٥٣ خێزان ▼ -٢,٠٨٥	٢,٦٦٩ شوێن ▼ -٢٥
١٨ پارێزگا	١٠٤ قەزا

▲▼ گۆڕانکارییەکان لەوەتەی گەڕی پێشووەوە

گەڕاوان ٤,٨٣٥,٧٨٤

▼ -١٥٤,٠٦٨

- تا ٣٠ی نیسانی ٢٠٢٣، تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM) (٤,٨٣٥,٧٨٤) هاوڵاتی گەڕاوەی دەستنیشانکرد لە (٨٠٥,٩٦٤) خێزان دا.
- ئەمەش واتە کەمبوونەوەی (-١٥٤,٠٦٨) گەڕاوە لەوەتەی ڕاپۆرتی گەڕی پێشووەوە (-٣٪) کەمیکردووە. ئەم کەمبوونەوەیە زۆرەش بەهۆی پۆلێنکردنەوەی چەند هاوڵاتییەکە لە شاری کەرکووک کە پێشووتر لە گەڕاوە دانرابوو.[3]
- قەزاکانی ناوەندی موسڵ، شنگال و بەعاج لە پارێزگای نەینەوا گەورەترین بەرزبوونەوەی ژمارەی گەڕاوانیان بەخۆیانەوە بینی لەوەتەی گەڕی پێشووەوە.
- ئەم کەمبوونەوە کەمەش لەم قەزایانانەدا ڕەنگدانەوەی کۆمەڵێک هۆکارە. خێزانەکان هەست و سۆزیان دەجوڵێت بۆ گەڕانەوە و بۆ یەکگرتنەوە لەگەڵ خزم و کەسانیان، هەروەها بەهۆی بەرەوپێشچوونی دۆخی ئەمنی، زیاتر دەستگەیشتن بە خزمەتگوزارییەکان و نۆژەنکردنەوەی خانوو و دەستگەیشتن بە هاوکارییە داراییەکانی گەڕانەوە. فاکتەرە پاڵنەرەکانیش بریتین لە داخستنی کامپی جەدعە ٥ و نەبوونی توانای دانی کرێی شوێنی نیشتەجێبوونی لە ئاوارەیی. خێزانە ئێزدییەکانیش لەنێو گەڕاوانی قەزاکانی بێجی و بەعاج دا بوون.
- قەزاکانی ڕوتبە و سامەڕاش نزمبوونەوەیەکی کەمیان لە ژمارەی گەڕاوان بەخۆوە بینی بەهۆی ئەوەی خێزانەکانی قەزای ڕوتبە دووبارە نیشتەجێکرانەوە و خێزانەکانی قەزای سامەڕاش لەگەڕانەوەکانیان دا شکستیان هێنا.
- ژمارەی ئەو گەڕاوانەی کە لە شوێنی حەوانەوەی زۆر خراپ دا دەژین زیادیکرد بە ٤٢٦ کەس بە بەراورد بە گەڕی پێشوو.

٨٠٥,٩٦٤ خێزان ▼ -٢٥,٦٧٨	٢,١٦٧ شوێن ▼ -٤١
٩ پارێزگا	٣٩ قەزا

▲▼ گۆڕانکارییەکان لەوەتەی گەڕی پێشووەوە

١. بۆ زانیاری زیاتر سەبارەت بە ڕێباز و میتۆدی لیستی سەرەکی، تکایە بڕوانە ڕێبازی ڕاپۆرتەکە لە کۆتایی ڕاپۆرتەکە دایە.

٢. بۆ زانیاری زیاتر دەربارەی ڕێژەی گۆڕانی حاڵەتەکانی ئاواران و گەڕاوان، تکایە بڕوانە ڕێبازی ڕاپۆرتەکە.

٣. دوابەدوای ڕیفراندۆمی سەربەخۆی هەرێمی کوردستان-ی عێراق لە ساڵی ٢٠١٨ دا، نزیکەی ٢٧,٣٠٠ خێزان ئاوارەبوون و پاشان گەڕانەوە کەرکووک. ئەم ئاوارەبوونە پەیوەندی بە ئاوارەبوونی نێوان ٢٠١٤ بۆ ٢٠١٧ ی شەڕ و ململانێ لەگەڵ داعش دا نەبوو، ئەم ئاوارەبوونی کورتخایەن بوو، گروپ و چین و توێژەکانی ئەم ئاوارەبوونە لە حاڵەتەکانی ئەم گەڕەی ئێستا دەرهێنراون.

خستنەڕوویەکی گشتی ئاوارەبوون

شێوەی ٢: جۆرەکانی شوێنی حەوانە و نیشتەجێبوونی ئاواران

٪٧٦
شوێنی نیشتەجێبوونی تایبەت
٨٧٩,٨٩٤

٪١٥
مخیّمات[٤]
١٧٤,٠١٥

٪٩
شوێنی نیشتەجێبوونی زۆر خراپ
١٠٢,٤٤٤

٪١>
نەزانراو
٧٦٢

تێکڕای هەڵبەز و دابەزینەکان

لەماوەی ڕاپۆرتی گەڕی ١٢٩دا تۆماری بەدواداچوون (DTM) (١,١٥٧,١١٠) ئاوارەی دەستنیشانکرد، (١٩٨,٦٥٣) خێزان. ئەمەش کەمبوونەوەی (١١,٥٠٤) کەسە بە بەراورد بە گەڕی پێشوو کە لەماوەی تشرینی یەکەم-کانوونی یەکەمی ٢٠٢٢ بوو بە (-١٪). ئەم کەمبوونەوە هێواشەش لە ژمارەی ئاوارەکان بە بەراورد بە ڕاپۆرتی گەڕی ١٢٨ لەوانەیە پەیوەندی بەوە وە هەبێت کە بەشێکی زۆری ئەو ئاوارانە لە ئاوارەبوونی درێژخایەن دان لە (٩٩٪).

بەرچاوترین کەمبوونەوەی ئاوارانیش کە لە ژمارەی ئاواران دا تۆمارکران لە قەزاکانی ناوەندی موسڵ (-٤,٢١٤) هاوڵاتی بوو لە پارێزگای نەینەوا، ئینجا لە قەزای ناوەندی سلێمانی بوو بە (-١,٤١١) لە پارێزگای سلێمانی، پاشان لە قەزای هەڵەبجە بوو بە (-٨١٠) لە پارێزگای سلێمانی. ئەم کەمبوونەوە کەمەی ژمارەی ئاوارانیش لەم قەزایانەدا بەشێکی بەهۆی نۆژەنکردنەوەی خانوو و شوێنی نیشتەجێبوون و بەشێکیشی بەهۆی زیاتر دەستگەیشتن و بەردەستبوونی زیاتری خزمەتگوزارییەکانە. هەروەها هەندێک لە ئاوارەکانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای موسڵ کێشەی نەبوونی هۆ و سەرچاوەی داراییان هەیە تا لەو شوێنانەی ئاوارەبوونیان بمێننەوە. لە بەرانبەردا، بەرچاوترین بەرزبوونەوە لە ژمارەی ئاواران لە قەزای شنگالی پارێزگای موسڵ بە دیکرا بە (+٤٤٤ ئاوارە)، ئینجا لە قەزای دۆرەی پارێزگای سەلاحەددین بە (+٣٤٢) ئاوارە و پاشان لە قەزای مقدادیەی پارێزگای دیالە بە (+٢٥٢) ئاوارە. پێدەچێت بەرزبوونەوەی ژمارەی ئاواران لە شنگاڵ بەهۆی ڕووداوە ئەمنییەکان و ئاوارەبوونی دووەمییەوە بێت کە لەشوێنی تازەوە ڕوودەدەن. لەپاڵ ئەوەش دا، دەستگەیشتنە بە چەند شوێنێکی تازەی ئاواران لە قەزای مقدادیە کەوایکرد ژمارەیەکی زیاتری ئاوارە تۆمار بکرێن.

جوڵە و جموجۆڵی ئێستای ئاوارەکان

سەرەڕای ئەوەی کە بەشێوەی یەکی تێکڕا ژمارەی ئاوارەکان کەمیکردووە لە سەرانسەری وڵات دا، ٦,٣٨٧ جموجۆڵی تازەی ئاواران بەدیکرا لە گەڕی ١٢٩ دا (٪٠,٦ ی حاڵەتەکان). نزیکەی هەموو (٪٩٥) ئەو جموجۆڵانەش ئاوارەبوونی دووەمی تێدابوون. هەروەها ٢٩٩ حاڵەتی گەڕانەوەی شکستخواردووشی تێدا بوو. سەبارەت بەوانەی کە دوای گەڕانەوەیان بۆ ناوچەکانی زێدیان، جارێکی دیکە ئاوارەبوونەوە، هۆیەکانی بریتین لە نەبوونی خزمەتگوزارییە گشتییەکان، دەرفەتەکانی کارکردن دوو پاڵنەرە سەرەکییەکان بوون.

سێ سەرەکیترین قەزای کە ئاوارەبوونی نوێیان بەخۆیانەوە بینیووە

قەزا، پارێزگا	ئاوارەبوون بۆ یەکەمین جار	ئاوارەبوون بۆ دووەم جار	گەڕانەوەی شکستخواردوو
سلێمانی، سلێمانی	٠	٧٨٠	٠
هەولێر، هەولێر	٠	٧٢٤	٢٤
زاخۆ، دهۆک	٠	٧٢٠	٦

جۆرەکانی شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوون

هاوتەریب و هاوئاست لەگەڵ گەڕی پێشوو، زیاتر لە سێ چارەگی ئاواران لە شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی تایبەت دا دەژین لە (٪٧٦)، کە (٨٧٩,٨٩٤) هاوڵاتییە، ئینجا لە لە ٪١٥یان لە کامپەکانن (١٧٤,٠١٥) هاوڵاتی، لە ٪٩یان لە شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپ دا دەژین کە (١٠٢,٤٤٤) هاوڵاتییە. لەوەتەی گەڕی ١٢٨ەوە، ژمارەی ئەو ئاوارانەی کە لە کامپەکان دا دەژین کەمیکردووە بە (-٥,٠٣٠) کەس ئینجا ئەوانەی لە شوێنی نیشتەجێبوونی تایبەتن کەمیکردووە بە (-٤,٧٦٤) کەس.

شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپ[٥]

لەوانەیە ئەو ئاوارانەشی کە لە شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپ دا دەژین ڕوو بەڕووی چەندان ئاڵنگاری ببنەوە، لەوانەش کەمی دەستگەیشتن بە کارو کاسبی و بە خزمەتگوزارییە بنەڕەتییەکان. لەوەتەی گەڕی پێشووەوە، ژمارەی ئەو ئاوارانەی کە لە شوێنی نیشتەجێبوونی زۆر خراپ دا دەژین کەمیکردووە لە قەزاکانی وەک شنگال بە (-٤٧٤) کەس ، ئینجا فەللوجە بە (-٣٤٨) کەس، پاشان تکریت بە (-٢٩٤) کەس. لە بەرانبەردا، ژمارەی ئەوانەی کە لە شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپ دا دەژین لە قەزای دۆرە زیادیکردووە بە (+٣٤٢) کەس، محمودیە (+١٢٦) کەس و سامەڕا بە (+٣٠) و بەعاج بە (+٢٤) کەس.

شێوەی ٣: ژمارەی ئەو ئاوارانەی کە لەشوێنی حەوانەوەی زۆرخراپ دا بەپێی ١٠ سەرەکیترین قەزای ئاوارەبوون

قەزا	پارێزگا	ژمارە	گۆڕانکاری
سێمێل	دهۆک	١٦,٣٦٢	▼ -١٦٨
موسڵ	نەینەوا	٦,٨٤٦	▼ -٨٤
زاخۆ	دهۆک	٢,١٦٠	▼ -٦٦
دهۆک	دهۆک	٨٥٢	▼ -٦
ئاکرێ	نەینەوا	١٥٠	▼ -١٨
کەرکووک	کەرکووک	١١,٣٩٤	٠
شنگال	نەینەوا	٣,٥٥٢	▼ -٤٧٤
شێخان	نەینەوا	١,٣٠٢	▼ -٥٤
هەولێر	هەولێر	٧٢٠	▼ -١٨٠
سلێمانی	سلێمانی	٩٦	▼ -٣٦

▲▼ گۆڕانکارییەکان لەوەتەی گەڕی پێشووەوە

ناوچەکانی زێدی ئاوارەکان

کەمێک زیاتر لە نیوە (٪٥٦) ئاوارەکان لە بنەڕەتدا هی پارێزگای نەینەوا بوون، بەتایبەتی هی قەزای ناوەندی موسڵ، ئینجا هی قەزاکانی شنگال لە (٪١٦) بەعاج لە (٪٩) تەلەعفەر (٪٦). لە ٪٢٢شیان لە بنەڕەتدا هی پارێزگای ئەنبار و لە ٪١١شیان هی پارێزگای سەلاحەددین بوون.

شێوەی ٤: ژمارەی ئاوارەکان بەپێی ١٠ سەرەکیترین قەزای زێد

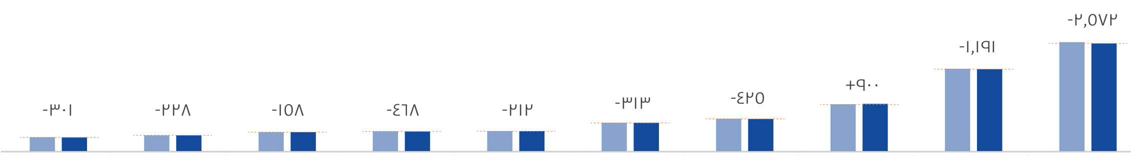

	موسڵ نەینەوا	شنگال نەینەوا	بەعاج نەینەوا	تەلعفەر نەینەوا	ڕوومادی ئەنبار	موسەیب بابل	فەللوجە ئەنبار	حەویجە کەرکووک	تورخورماتوو سەلاحەددین	خانەقین دیالە
● لیستی سەرەکی ١٢٩	٢٣٨,٧٤٦	١٨١,٤١٢	١٠٤,٨٢٨	٧١,٠٨٧	٦٢,٥٨٤	٤٤,١٠٠	٤٣,٤٦٠	٤١,٨١٤	٣٤,٦٨٩	٣٠,١٤٣
● لیستی سەرەکی ١٢٨	٢٤١,٣١٨	١٨٢,٦٠٣	١٠٣,٩٢٨	٧١,٥١٢	٦٢,٨٩٧	٤٤,٣١٢	٤٣,٩٢٨	٤١,٩٧٢	٣٤,٩١٧	٣٠,٤٤٤

٤. تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون داتا لەسەر ژمارەی خێزانە ئاوارەکانی هەر شوێنێک کۆدەکاتەوە. بۆ کامپەکان، لە ڕێگەی لێکدانی ژمارەی هەر خێزانێک بە ٥ ئەندام مەزەندە دەکرێت (تێکڕای ژمارەی ئەندامانی خێزانە عێراقییەکان). بۆ ژمارەی دروستی کامپەکان، تکایە بڕوانە لیستی سەرەکی و کۆمەڵەی داتای گروپە کامپە عێراقییەکان-ی ئیدارەدان و هاماهەنگی کامپە سەبارەت بە ژمارەی دانیشتوانەکانیان.

٥. بۆ شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپی ئاوارەکان، لەوانەیە بینا و باڵەخانەی نەشیاو بۆژیان، خانوو، خێمە، کارەڤانە، خانووی کاتی، خانووی خشت و قوڕ و بینا و باڵەخانەی تەواو نەکراو و جێهێڵدراو، بینا و باڵەخانەی گشتی، یان شوێنی بەیەکەوەبوونی بەکۆمەڵی وەک بینا و شوێنە ئایینییەکان و بینای قوتابخانەکان دەگرێتەوە.

ئەم هێڵکاری و گرافانەی خوارەوەهەشت پارێزگای پێشوازیکەر و لەخۆگری گەورەترین ژمارەی ئاوارەکان نیشاندەدەن. لەگەڵ ئەمەش دا، ئەو گۆڕانانە نیشاندەدەن کە لەوەتەی گەڕی پێشووەوە و لە ژمارەی ئاوارەکان دا ڕوویانداوە، هەروەها نیشاندانی ئەو قەزا سەرەکیانەی کە ئاوارەکانیان تێدا نیشتەجێن و پارێزگا سەرەکییەکانی زێد. بۆ بینینی خستنەڕوویەکی گشتی قەزاکانی ئاوارەبوون و گەڕانەوە لە سەرانسەری عێراق دا، تکایە بڕوانە قەزاکان لەسەر نەخشەی ئاوارەبوون.

شێوەی ٥: سەرەکیترین پارێزگا و قەزای ئاوارەبوون لەگەڵ پارێزگا سەرەکییەکانی زێد

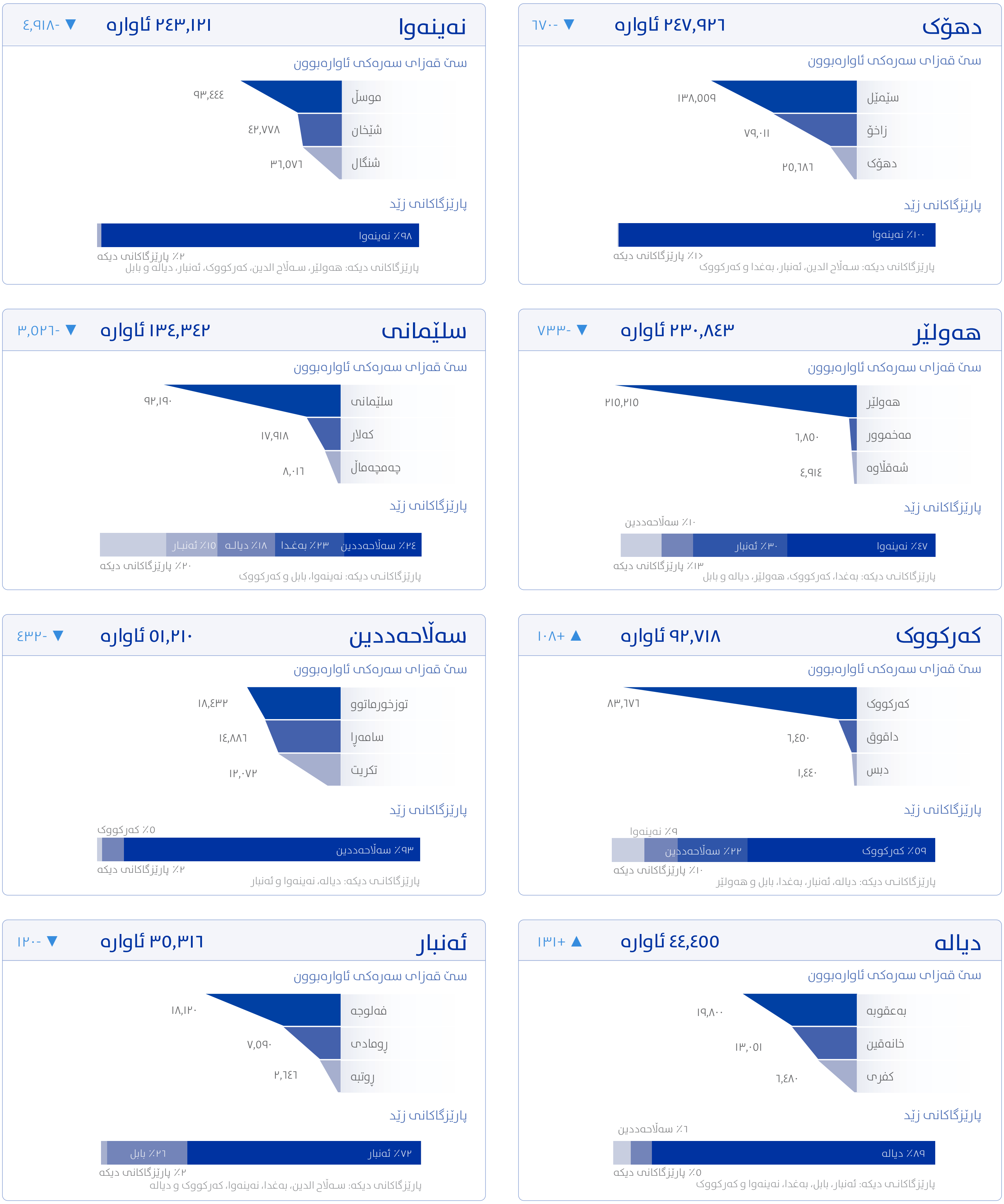

▲▼ گۆڕان لەوەتەی گەڕی پێشووەوە

شێوەی ٦: قەزا سەرەکییەکانی زێد بەرانبەر قەزاکانی ئاوارەبوون

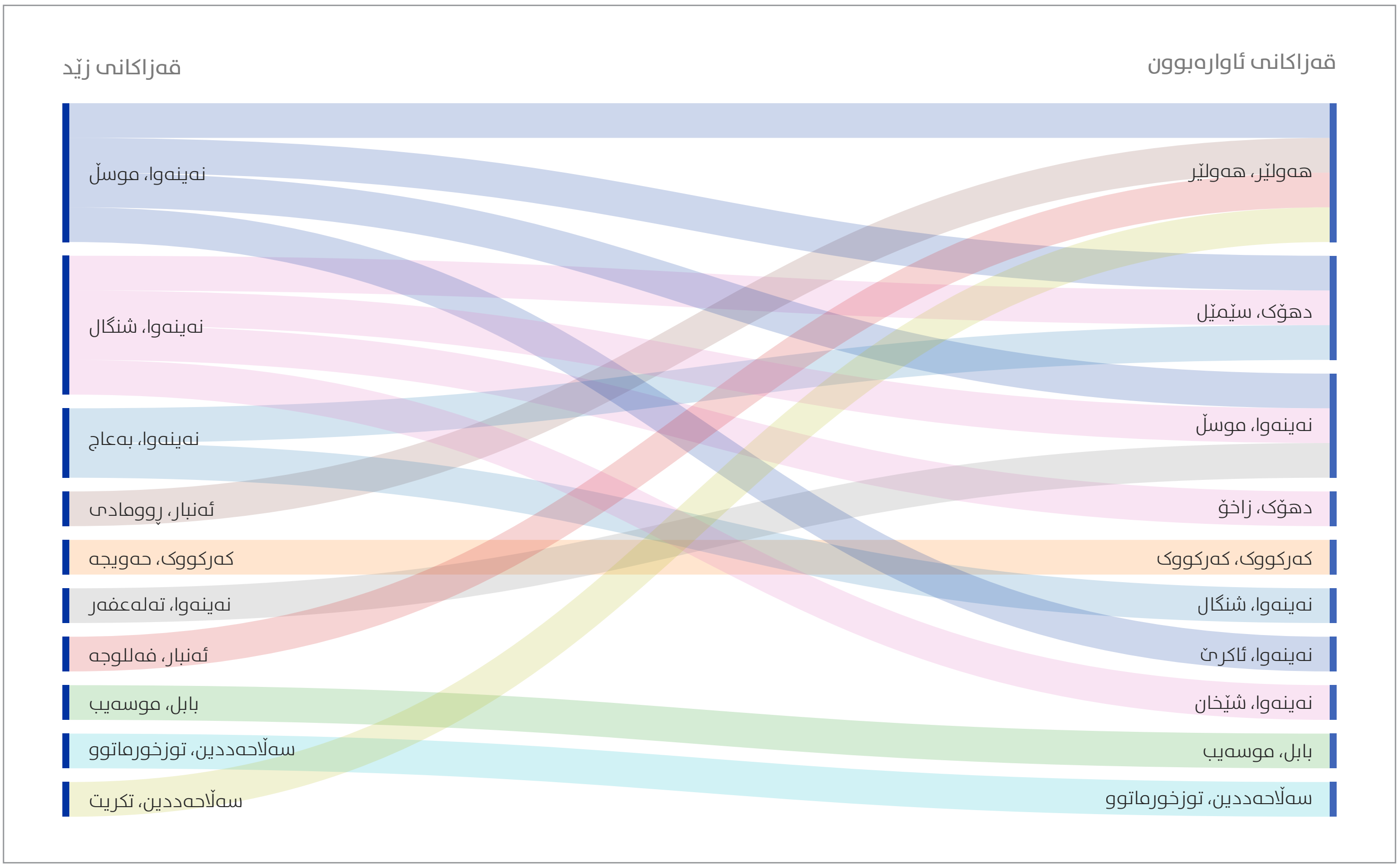

نەخشەی ١: قەزاکانی زێدی دانیشتووانی ئێستای ئاواران

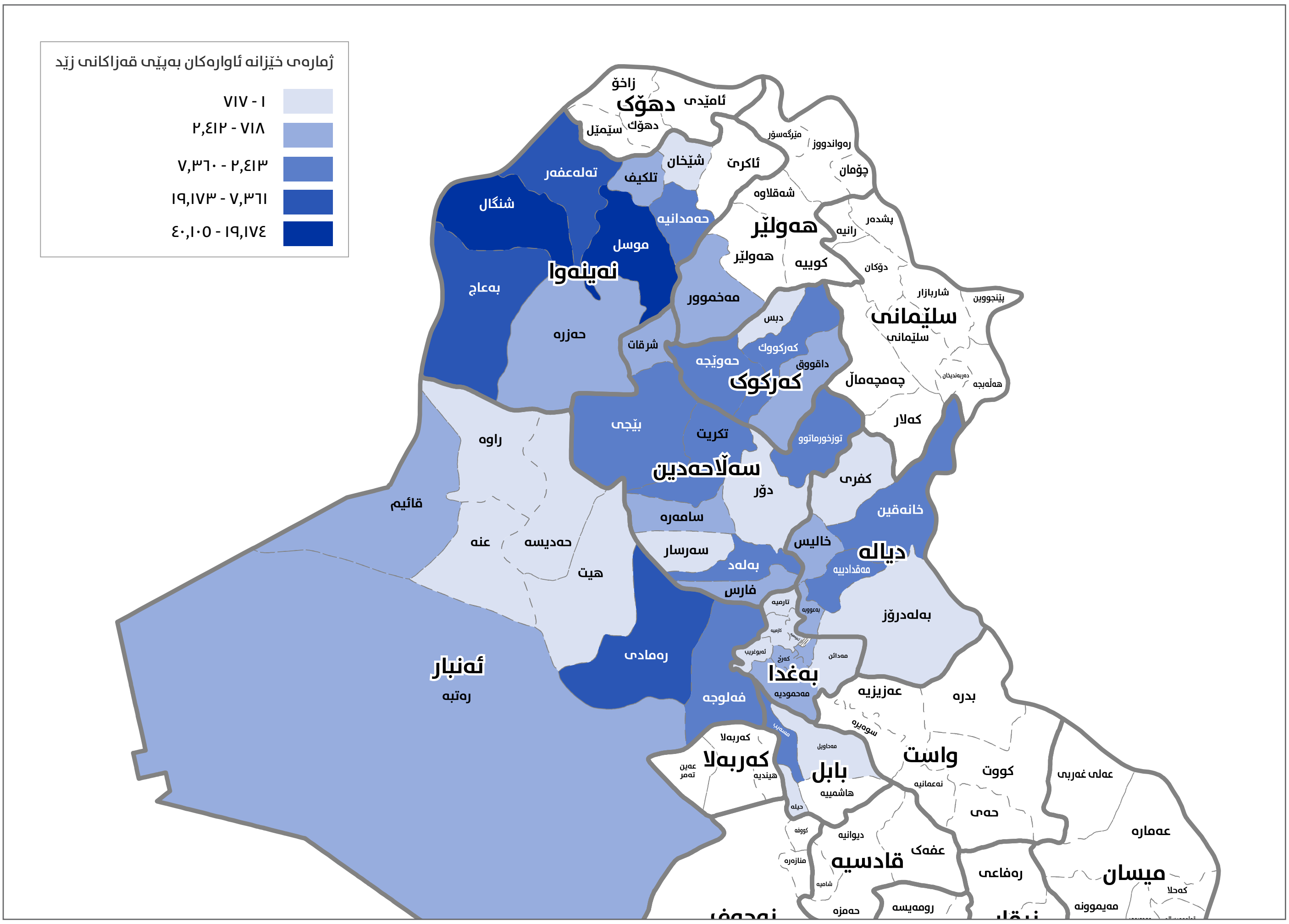

نەخشەی ٢: قەزاکانی ئاوارەبوون دانیشتووانی ئێستای ئاواران

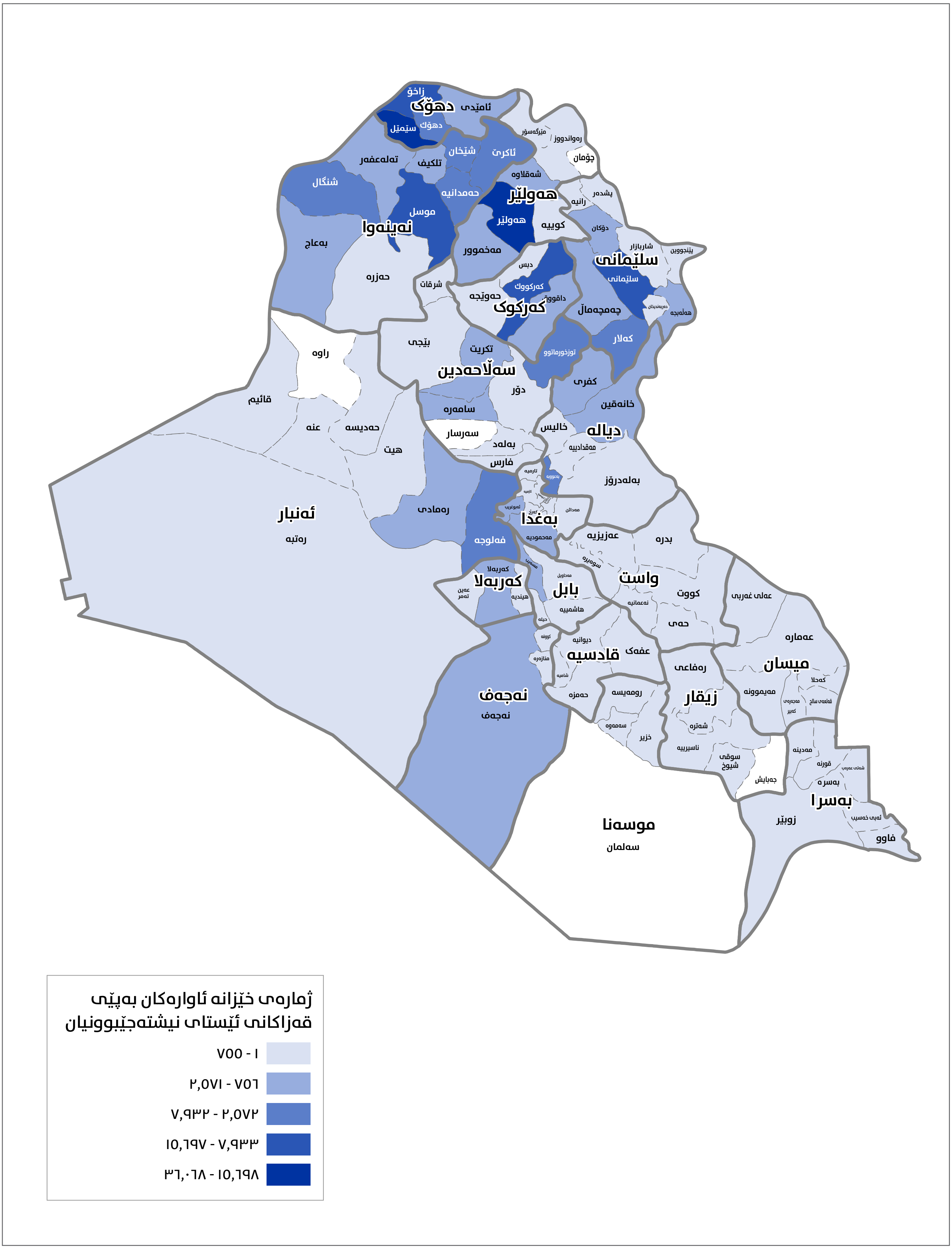

خستنەڕوویەکی گشتی گەڕانەوە

شێوەی ٧: جۆرەکانی شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی گەڕاوان

٪٩١ زێدی نیشتەجێبوون ٤,٦٢٩,٩١٨	٪٤ شوێنی حەوانەوە زۆر خراپ ١٩١,٢٢٦	<١٪ شوێنی حەوانەوە تایبەت ١٤,٥٨٦	<١٪ نەزانراو ٥٤

تێکڕای هەڵبژ و دابەزینەکان

لەماوەی گەڕی ١٢٩ دا، تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (٤,٨٣٥,٧٨٤) گەڕاوەی دەستنیشانکرد لە (٨٠٥,٩١٤) خێزان دا. ئەم کەمبوونەوەی ژمارەی ئاوارانیش بە ١٥٤,٠٦٨ کەس بە بەراورد بە گەڕی پێشوو کە لەماوەی نێوان تشرینی دووەمی بۆ کانوونی یەکەمی ٢٠٢٢ بوو (٣-٪) کەمیکردووە. وەک پێشووتریش بینیمان، ئەم کەمبوونەوە کەمە بەشێوەیەکی سەرەکی پەیوەندی بە دووبارە پۆلێنکردنەوەی هەندێک لە گەڕاوانی پارێزگای کەرکووکە کە بە مانەوە پۆلێنکران. تێکڕای ڕێژەی گەڕانەوە لەسەرانسەری وڵات دا[6] لە ٨١٪یە، کە هاوتا و هاوتەریبە لەگەڵ ڕێژەی گەڕی پێشوو.

جوڵە و جموجۆڵەکانی ئێستای گەڕانەوە

لەسەر ئاستی قەزا، قەزاکانی ناوەندی موسڵ، نەینەوا (+١,٩٢٠ هاوڵاتی)، شنگال (+١,٣٣٨) بە عاج (١,٢٠٦) بەرزترین ئاستی زۆربوونی گەڕاوانیان هەبوو، بە بەراورد بە گەڕی پێشوو. ئەمەش بەهۆی چەند فاکتەرێکەوە بوو، لەوانەش هەست و سۆزی گەڕانەوە و یەکگرتنەوەی لەگەڵ خزم و کەس، بەرەوپێشچوونی دۆخی ژیان و گوزەران لەناوچەکانی زێد و هاوکارییەکانی گەڕانەوە. هەروەها داخستنی کامپی جەدعە ٥ و نەبوونی هۆ و سەرچاوەی داهات لە ناوچەکانی ئێستای ئاوارەبوونیان بوونە هۆی گەڕانەوە. بەتایبەتیش سەرەنجی ئەوە درا کە لەم گەڕەدا ئێزدییەکانیش بەهۆکاری هەست و سۆز و دەستگەیشتن بە هاوکارییەکان بۆ شنگال گەڕانەوە. سەرەڕای کەمبوونەوەی ژمارەی گەڕاوان لە پارێزگای کەرکووک، قەزاکانی ڕوتبە بە (-٧٢ هاوڵاتی) و سامەڕا بە (-٧٢ هاوڵاتی) کەمبوونەوە لە ژمارەی ئاوارانیان بەخۆیانەوە بینی کە گرێدراوی گەڕانەوە شکستخواردووەکان و نیشتەجێکردنەوەی خێزانەکان بوون.

هاتووان لەکامپەوە

ژمارەی ئەو گەڕاوانەی کە لە کامپەکانەوە هاتوون لەماوەی گەڕی ١٢٩ دا زیادیکردووە بە بەراورد بە گەڕی ١٢٨ (٢,١١٢ هاوڵاتی بەرانبەر بە ١,٢٩١ هاوڵاتی لە گەڕی پێشوو). ئەو قەزایە سەرەکیانەش کە هاتووانیان لە کامپەکانەوە هەبوو بریتیبوون لە قەزاکانی ناوەندی موسڵ (١,٠٢٠ هاوڵاتی)، بەعاج (٣٩١ هاوڵاتی) و شنگال (٣٦٦ هاوڵاتی) لە پارێزگای نەینەوا. ئەم جموجۆڵانەش پەیوەستبوون بە داخستنی کامپی جەدعە ٥ لەو پارێزگایەدا.

شوێنی بێ گەڕانەوە

لەم گەڕە کە ٥١٢٩ە، تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM) (٣١٧) شوێنی دەستنیشانکردووە کە هیچ گەڕانەوەیەکیان بەخۆیانەوە نەبینیووە. لەم ژمارەیەش پێنج شوێنی تازە دەستپێکەیشتووی تێدایە کە لە پارێزگای دیالەن. هۆکارە پاڵنەرەکانی نەبوونی گەڕانەوەش لەو شوێنانەدا بریتین لە نیگەرانی ئەمنی کە زۆربەی لە هێرشەکانی داعشەوە سەرچاوەی گرتووە، ڕووخانی شوێنی نیشتەجێبوون و ڕێگری لە گەڕانەوە کردن لەلایەن لایەنە ئەمنییە جۆراجۆرەکانەوەیە.

لە قەزای مقدادیەی پارێزگای دیالە، تیمەکانی وەڵامدانەوە و هەڵسەنگاندنی خێرا دەستنیشانی چەند گەڕانەوەیەکیان کرد کە پێشتر ئەو شوێنە هەڵسەنگاندنی بۆ نەکراوە.

گەڕانەوە شکستخواردووەکان

لەم گەڕەدا، تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM) لەم گەڕە دا، ١٢٩، لەگەڵ گەڕی پێشوو، ١٢٨، هەر یەکەیان (٢٩٩ هاوڵاتی بەرانبەر بە ١,٤٥٤ هاوڵاتی) گەڕانەوەی شکستخواردوویان هەبوو. نزیکەی نیوەی لە (٥٤٪)ی گەڕانەوە شکستخواردووەکان لە قەزای شنگال-ی پارێزگای نەینەوا، ئینجا لە قەزای سامەڕای پارێزگای سەلاحەددین لە (٢٤٪)، پاشان لە قەزای قائیم-ی پارێزگای ئەنبار لە (٨٪) بوو. ئەو گەڕانەوە شکستخواردووانەش بەزۆری بەهۆی نەبوونی خزمەتگوزارییە بنەڕەتییەکان و نەبوونی هۆ و سەرچاوەیەکی دارایی بوو تا بتوانن لە ناوچەکانی گەڕانەوەیان بمێننەوە، هەروەها بەهۆی ئەو ناڕامی و ناسەقامگیرییە ئەمنییەی کە شەڕ و ململانێی بەردەوام، کەرەستە و تەقەمەنیە نەتەقیووەکان و مین و میلیشیا هەن.

جۆرەکانی شوێنی حەوانەوە

زۆربەی گەڕاوەکان (٩١٪)یان لەناوچەکانی خۆیان نیشتەجێن، لەوکاتەی لە٤٪ەکەی دیکە لە شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپ دان. بە بەراورد بە گەڕی پێشوو، ٤٢٦ گەڕاوە لە لە شوێنی حەوانەوەی زۆر خراپ دا دەژین (+٠,٢٪).

شوێنی حەوانەوەی زۆر خراپ[7]

لە سەرانسەری پارێزگاکان دا، پارێزگای سەلاحەددین زۆرترین ڕاددەی زیادبوونی ئەو گەڕاوانەی بەخۆیەوە بینی کە لەشوێنی حەوانەوەی زۆر خراپ دان لەوەتەی گەڕی پێشووەوە کە (+٥٨٨) گەڕاوەبوون، زۆرترینیان لە قەزاکانی فارس و بەلەد بوون. پارێزگای نەینەواش دووەم بەرزترین ڕاددەی ئەو گەڕاوانەی بەخۆیەوە بینی کە لە شوێنی حەوانەی زۆر خراپ دا بە (+٢٧٠)، لەو ژمارەیەش (+١٦٢) لە قەزای بەعاج، (+١٤٤)یان لە قەزای ناوەندی موسڵ بوون. لە بەرانبەردا، کەمبوونی ژمارەی ئەو گەڕاوانەی کە لە شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپ دا دەژین لە قەزای مقدادیەی پارێزگای دیالە بوو (-٢٥٨ هاوڵاتی) و لە قەزای هیت-ی پارێزگای ئەنبار بوو بە (-١٢٦) هاوڵاتی.

شێوەی ٨: ڕێژەی گەڕانەوە بەپێی دە سەرەکیترین قەزای زێد

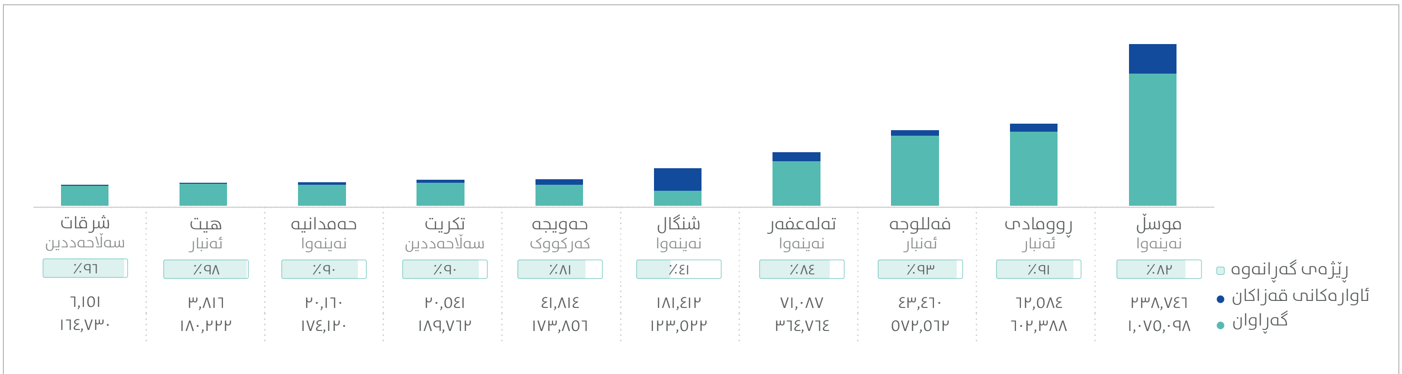

٦. ڕێژەی گەڕانەوە بریتییە لە دابەشکردنی ژمارەی گەڕاوان بەسەر پارێزگا بەپێی کۆی گشتی ژمارەی گەڕاوان و ئەوانەی کە لە بنەڕەت دا لەو پارێزگایە ئاوارەبوون.

٧. بۆ شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپی گەڕاوان، لەوانەیە بینا و باڵەخانەی نەشیاو بۆژیان، خانوو، خێمە، کارەڤانە، خانووی کاتی، خانووی خست و قوڕ و بینا و باڵەخانەی تەواو نەکراو و جێهێڵدراو، بینا و باڵەخانەی گشتی، یان شوێنی بەیەکەوەبوونی بەکۆمەڵی وەک بینا و شوێنە ئاینییەکان و بینای قوتابخانەکان دەگرێتەوە.

ئەم گراف و هێلکاریەی خوارەوە ئەمانە نیشان دەدات: ١. ژمارەی گەڕاوان لە هەموو پارێزگاکان دا، ٢. ئەو قەزا سەرەکیانەی کە گەڕاوەکان تیایاندا نیشتەجێن،٣. ڕێژەی گەڕانەوە بەپێ هەر پارێزگایەک، ٤. ئەو پارێزگایانەی کە کۆتا جار گەڕاوان لێیەوە ئاوارەبوون. بۆ خستنەڕوویێکی گشتی قەزاکانی گەڕانەوە لەسەرانسەری عێراق دا، تکایە بڕوانە قەزاکانی گەڕاوان لە نەخشەی گەڕانەوە.

شێوەی ٩: سەرەکیترین پارێزگاکانی گەڕانەوە، قەزاکانی گەڕانەوەیان و دواهەمین پارێزگای ئاوارەبوون

نەخشەی ٣: قەزاکانی گەڕانەوە

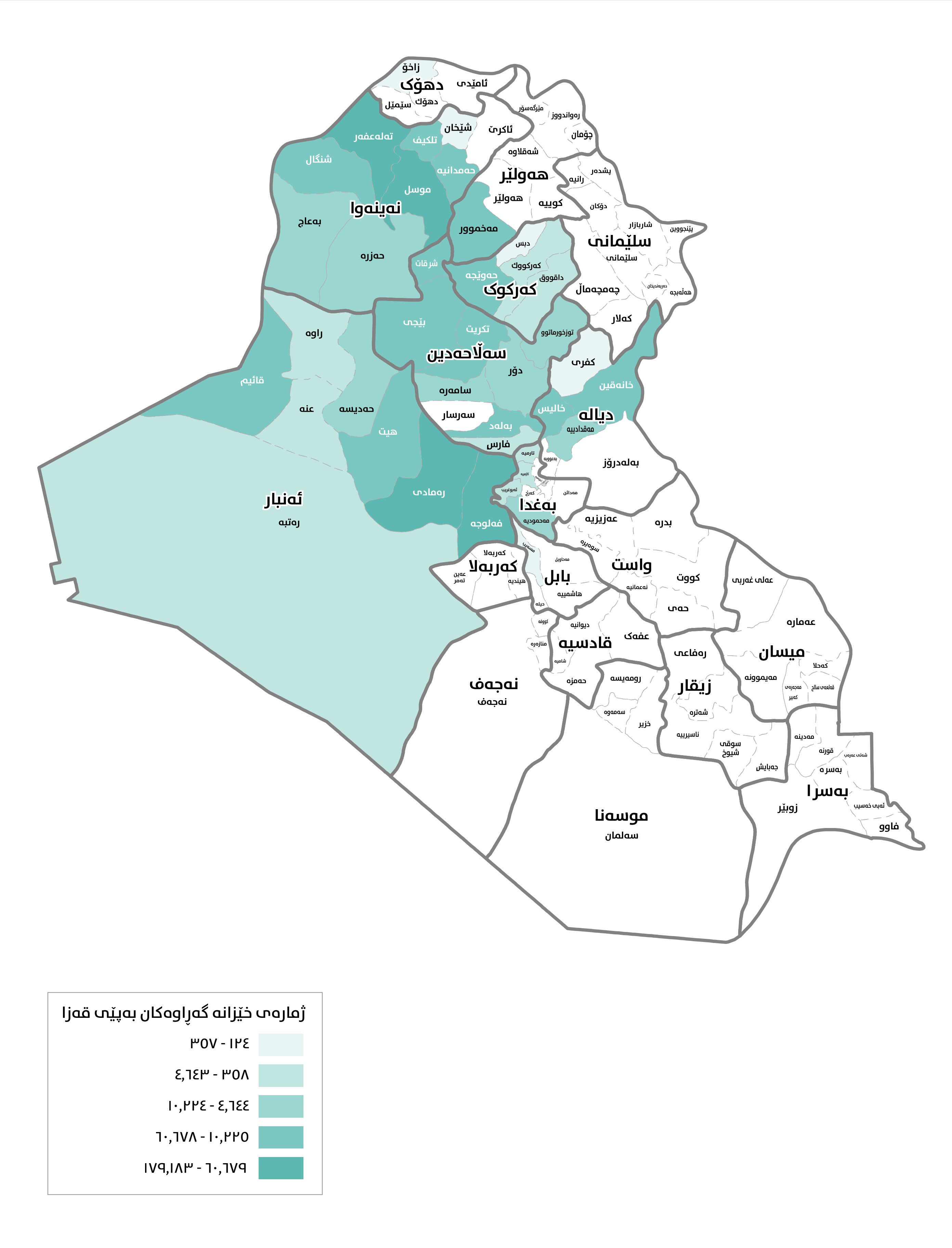

نەخشەی ٤: ناوچەی بێ گەڕانەوە

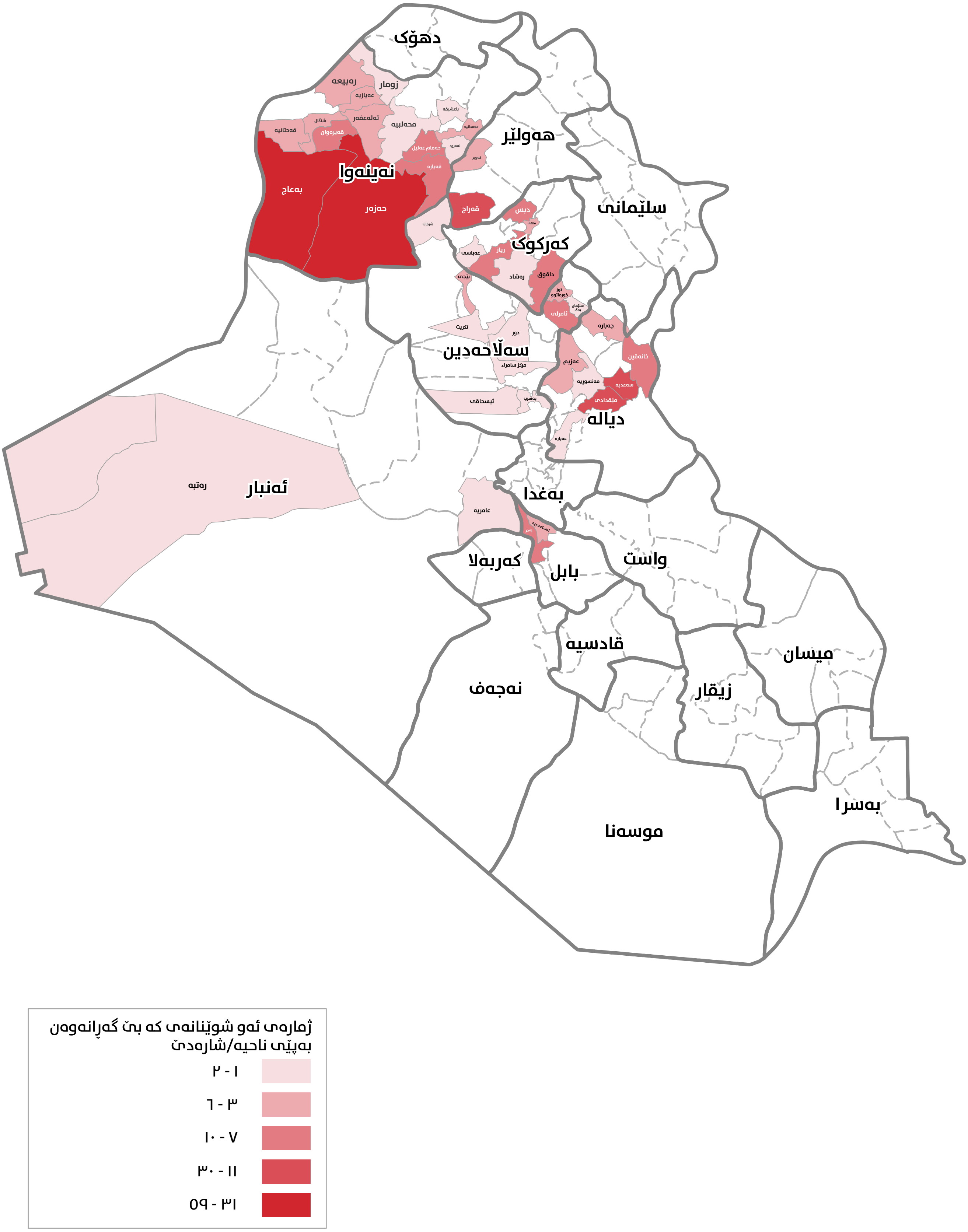

ڕێبازی ڕاپۆرت

تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM)ی ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کۆچ (IOM) زانیاری لەسەر ئاواران و گەڕاوانی عێراق کۆدەکاتەوە. تیمەکانی وەڵامدانەوەی خێرا و هەڵسەنگاندن (RARTs)ی ڕێکخراوی (IOM) داتا کۆدەکەنەوە کە خۆی لە زیاتر لە ٧٣ کارمەند دەبینێتەوە لەسەرانسەری عێراق دا بڵاوبوونەتەوە (لە ٢٠٪ی کارمەندە داتا کۆکەرەوەکان ئافرەتن). کۆکردنەوەی داتا بۆ گەڕی ١٢٩ لیستی سەرەکی لەماوەی نێوان کانوونی دووەم بۆ نیسانی ٢٠٢٣ بوو لە سەرنسەری ١٨ پارێزگادا.

داتای لیستی سەرەکی ئاواران و لیستی سەرەکی گەڕاوان کۆدەکاتەوە بە بەکارهێنانی تۆڕێکی فراوان و تەواو دامەزراوی زیاتر لە ٩٥٠٠ زانیاری پێدەر کە ئەوانیش سەرکردەکانی کۆمەڵگە، موختار، دەسەڵاتدارە خۆجێییەکان و هێزە ئەمنییەکان دەگرێتەوە. هەروەها زانیاری دیکە لە داتای تۆمارکراوی حکومەت و ئاژانسە هاوبەشەکان وەردەگرێت و کۆیان دەکاتەوە.

تیمەکانی وەڵامدانەوەی خێرا و هەڵسەنگاندن (RARTs)ی ڕێکخراوی (IOM) بە بەردەوامی داتای لیستی سەرەکی کۆدەکەنەوە و ڕاپۆرتی چوار مانگ جارێکی لەسەر ئامادەدەکرێت. هەرچەندە کەمی دەستگەیشتن بە کێشە و گرفتە ئەمنییەکان و هەبوونی بەربەست و سنووری دیکە کاردەکاتە سەر کار و چالاکییەکانی کۆکردنەوەی داتا. گۆڕانی فیگەر و شێوەکانی ئاوارەبوون بەدیدەکرێت لەنێوان ماوە جیاوازەکانی ئامادەکردنی ڕاپۆرت، لەگەڵ هەبوونی گۆڕانکاری لە فیگەرەکانی دانیشتووان کە لەوانەیە بەهۆی فاکتەری دیکەوە بێت، لەوانەش بە بەردەوامی دەستنیشانکردنی گروپ و چین و توێژی دیکەی ئاوارەبووو، گرتنەخۆی داتای ئاوارەبوونی دووەمی و لاوەکی لەنێو عێراق دا.

هاوڵاتیانی ئاوارەبوو داتایان لە ڕێگەی پرۆسەی کۆکردنەوە، پشتڕاستکردنەوە، ڕووپێوکردن و پێوانەکردن و ڕەوایەتی بوون کۆدەکرێتەوە و دەستنیشاندەکرێن. ڕێکخراوی (IOM) بە بەردەوامی لە نزیکەوە هەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی فیدراڵ و حکومەتی هەرێم و دەسەڵاتدارە خۆجێییەکان دەکات تا بەردەوام لەیەکی تێگەیشتنێکی دروست و هاوبەشییان سەبارەت بە ئاوارەبوون لە تەواوی عێراق دا هەبێت.

حسابکردن و ژماردن بۆ دیاریکردنی ژمارەی کەسەکان بە کارهاتووە:

ژمارەی کەسەکان لە ڕێگەی لێکدان و جارانکردنی ژمارەی هەر خێزانێک بە ٦ کەس دیاریکراوە و هەژمارکراوە، کە ئەمەش ژمارەی تێکڕای هەر خێزانێکی عێراقیە بە پێی ئاماری حکومەت، ئەم حسابکردن و ژماردنەش بۆ هەموو ئاوارە ناوخۆییەکان و گەڕاوەکانی دەرەوەی کامپەکان بووە. لەوەتەی ماوەی مانگەکانی تەممووز و ئابی ٢٠٢٠ەوە (جەولەی ١١٧)، ژمارەی ئەو کەسانەی ناو کامپ لەڕێگەی لێکدانی لە ژمارە ٥ بۆ هەر خێزانێک حسابکراوە،[٨] کە ئەم داتایە هاوتایە بە قەبارەی خێزانی بە پێی دەستەی هەماهەنگی و کارگێڕی کامپ. بۆ دروستترین و نوێترین زانیاری ئاوارەکانی دەرەوەی کامپ، تکایە بڕوانە وێبسایتی دەستەی هەماهەنگی و کارگێڕی کامپ: CCCM Cluster website.

گۆڕانکارییەکان لە حاڵەتەکانی ئاواران و گەڕاوان دا

بەرزبوونەوەی ژمارەی گەڕاوان و نزمبوونەوەی ژمارەی ئاواران هەمیشە هاوئاست و وەک یەک نین. ئەمەش بۆ چەندان هۆ و فاکتەر دەگەڕێتەوە. یەکەم، تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM) بەردەوامە لە تۆمارکردنی خێزانانەی کە بۆ یەکەمین جارە ئاوارە دەبن، ئەو خێزانانەی کە شوێنی دیکەی ئاوارەبوونەوە دێن (ئاوارەبوونی دووەمی) و ئەو خێزانانەی کە بەهۆی شکستهێنانیان لە گەڕانەوەیان ئاوارەبوون (گەڕانەوەی شکستخواردوو). هەروەها لەبەرئەوەی تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM) ئاواران و گەڕاوان لەسەر ئاستی ژمارە خێزان هەژماردەکات، هاوسەرگیری و گۆڕانەکانی دیکەی ناو خێزان کاردەکاتە سەر قەبارە و ژمارەی حاڵەتەکان. سەرەڕای ئەمانەش، لەوانەیە هەندێک لە خێزانەکان لە هەردوو حاڵەت دا هەژمار بکرێن ئەگەر أ- بەشێک لە خێزانەکە هەر لە ئاوارەیی مابنەوە و بەشێکیشی گەڕابنەوە، ب-لەوانەیە خێزانەکە لەنێوان ناوچەی ئاوارەبوون و ناوچەی گەڕانەوە هاتووچۆ بکەن. لە کۆتاییشدا، ئەو ئاوارانەی کە لە شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپ دا دەژین و دەستگەیشتن پێیان ئاسان نییە، لەبەر هۆکاری ئەمنی، لەوانەیە هەژمار نەکرێن، بەڵام کاتێک دەگەڕێنەوە، ئەوا لەوانەیە لەگەڵ حاڵەتەکاین دیکەی گەڕانەوە هەژمار بکرێن.

جیاوازییەکانی نێوان ماوەی ڕاپۆرتەکان

لەگەڵ ئەم گەڕە، لیستی سەرەکی بەشێوەی چوار مانگ جارێک، ساڵی سێ جار، ئامادەدەکرێت، لەوکاتەی کە ڕاپۆرتەکانی پێشووی لیستی سەرەکی بەشێوەی سێ مانگ جارێک ئامادەدەکران. هەروەها لەوەتەی کانوونی دووەمی ٢٠٢١ەوە، سێ ڕاپۆرتی لیستە سەرەکییەکانی (١٢٠، ١٢١ و ١٢٣) ماوەی ئامادەکردنیان دوو مانگ دوومانگ بوو. گۆڕانی ماوە و کاتی ئامادەکردنی ڕاپۆرتەکان لەوانەیە کاریگەری هەبێت لە بەراوردکردنی ڕاپۆرتی گەڕەکان بە یەکترییەوە..

گۆڕانکارییەکانی زاراوەکانی شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوون

لە گەڕی (١٢٢) دا تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون هەندێک گۆڕانکاری لە لە زاراوەکانی جۆرەکانی شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوون دا کرد بۆ ڕێکخستن و گونجانە لەگەڵ و تێبینی تەکنیکی دەستەی هەماهەنگی و کارگێڕی کامپ لە عێراق دا لەسەر پێناسەی شوێنە نافەرمییەکان لە عێراق دا (ئەیلولی ٢٠٢٠)، تکایە بڕوانە پێناسەکانی شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوون لە فەرهەنگۆکەکەدا.

٨. بەر لەگەڕی ١١٧، تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM) ژمارەی ئەو کەسانەی ناو کامپ لەڕێگەی لێکدانی لە ژمارە ٦ بۆ هەر خێزانێک حساب دەکرد.

فەرهەنگۆک	
شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپ	بۆ شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی زۆر خراپی گەڕاوان، ئەم جۆرە شوێنی حەوانەوە نیشتەجێبوونانە دەگرێتەوە لە ناوچەی زێد بینا و باڵەخانەی نەشیاو بۆژیان، خانوو، خێمە، کارەڤانە، خانووی کاتی، خانووی خشت و قوڕ و بینا و باڵەخانەی تەواو نەکراو و جێهێڵدراو، بینا و باڵەخانەی گشتی، یان شوێنی بەیەکەوەبوونی بەکۆمەڵی وەک بینا و شوێنە ئاینییەکان و بینای قوتابخانەکان دەگرێتەوە. بۆ ئاوارانیش هەمان ئەو شوێنانەی کە لەپەڕاگرافی پێشوو بۆ گەڕاوان باسکران جگە لە ناوچەی زێد، هەروەها ئەو شوققە و خانووانەی کە هی خۆیان نین یان بۆ ژیان شیاو نین و چۆڵن.
گەڕانەوەی شکستخواردوو	ئەو هاوڵاتیانەی کە لە ناوچەکانی زێدیانەوە دێن دوای ئەوەی کە لە گەڕانەوەیان شکستیان هێنا.
ئاوارە/ئاوارەی ناوخۆیی	بۆ هەڵسەنگاندنەکانی تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM)، هەموو ئەو هاوڵاتییە عێراقیانەی کە ناچار بە هەڵاتن کراون لە ١ی کانوونی دووەمی ٢٠١٤ بەدواوە و تا ئێستاش هەر لە ئاوارەیی دان هەر لەناو سنووری عێراق دا لە کاتی ئەنجامدانی ئەم هەڵسەنگاندنە.
شوێن	ناوچەیەک کە هاوتای گوندێک یان ناوچەیەکی لادێییە یان هاوتای گەڕەکێکە لە ناوچەی شاریی (بەمانایەکی دیکە، چوارەمین دابەشبوونی ئیداری).
شوێنی بێ گەڕانەوە	شوێنێک کە ئاوارەبوونی بەخۆیەوە بینیووە و هاوڵاتیان لێیەوە ئاوارەبوون لە شەڕە وململانێی نێوان ٢٠١٤-٢٠١٧ لەگەڵ داعش دا بەڵام تا ئێستا هیچ گەڕانەوەیەکی لێ تۆمار نەکراوە یان هەموو گەڕاوەکان دووبارە ئاوارەبوونەتەوە دوابەدوای گەڕانەوەیان.
شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونی تایبەت	بۆ ئاواران و گەڕاوان، ئەمانە دەگرێتەوە: هۆتێل، مۆتێل، خانوو و خێزانی خانەخوێ یان شوققە و خانوو کە هی خۆیان نییە. بۆ ئاوارانیش، موڵکی خۆیان دەگرێتەوە.
ئاوارەبوونی درێژخایەن	ئاوارەبوونێک کە زیاتر لە سێ ساڵی خایاندووە. لەبەرئەوەی داتای ئاوارەبوون لەسەر شێوەی (شەپۆڵەکان)ی ئاوارەبوون لە ماوەی چەندان مانگ کۆدەکرێتەوە. ئاوارەبوونێک کە پێش کانوونی دووەمی ٢٠١٩ ڕوویداوە بە درێژخایەن دادەنرێت.[٩]
ڕێژەی گەڕانەوە	بەکاردێت بۆ خەمڵاندنی ڕێژەی گەڕانەوەی دانیشتوان بۆ قەزای زێد و بە ڕێژەی گەڕاوان هەژماردەکرێت لە هەر قەزایەک دا لەبەرانبەر کۆی گشتی ژمارەی گەڕاوان و ئاوارەبووان لەو قەزایەدا.
زێدی نیشتەجێبوون	تەنیا بۆ گەڕاوان، ئاماژە بە شوێنی نیشتەجێبوونی بەر لە ئاوارەبوونیان دەکات.
گەڕاوان	بۆ هەڵسەنگاندنەکانی تۆماری بەدواداچوونی ئاوارەبوون (DTM) هەموو ئەوانەی کە لە کانوونی دووەمی ٢٠١٤وە ئاوارەبوون و گەڕاونەتەوە شوێنی زێدیان، بەبێ لەبەرچاوگرتنی ئەوەی کە بۆ ناوچەی زێدی پێشوویان گەڕاونەتەوە یان جۆری شوێنی حەوانەوە و نیشتەجێبوونیان گۆڕیووە. پێناسەی گەڕاوان پەیوەندی بە پێوەری گەڕانەوە بە شێوەیەکی سەلامەت، شکۆمەند و تەنانەت بە ستراتیژیەتی دیاریکراوی دڵنیابوونەوەی لە گەیشتن بە چارەسەرە هەمیشەییەکانەوە نییە.
ئاوارەبوونی دووەمی	ئەو هاوڵاتیانە دەگرێتە کە زیاتر لە جارێک ئاوارەبوون و لە شوێنێکی دیکەی ئاوارەبوونەوە ئاوارەبوون.

٩. لەوەتەی دەستپێکی قەیرانەکانەوە، تۆماری بەدواداچوونی ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کۆچ داتا لەسەر شەپۆڵەکانی ئاوارەبوون و جموجۆڵەکانیان کۆدەکاتەوە وەک وەڵامدانەوە و بەدەمەوە هاتن بۆ ڕووداوە گرنگەکان. شەپۆڵی ٩ی ئاوارەبوون لەماوەی نێوان کانوونی دووەم و بۆ کانوونی یەکەمی ٢٠١٩ بوو، بۆیە هەموو ئاوارەکانی ماوەی نێوان کانوونی دووەمی ٢٠١٤ تا کانوونی یەکەمی ٢٠١٩ لەم ڕاپۆرتەدا بە ئاوارەبوونی درێژخایەن دادەنرێن. هەرچەندە ژمارە ڕاستەقینەکە زیاتر و زۆرترە، لەبەرئەوەی هەندێک لەو ئاوارانەی کە لەکاتی شەپۆڵی ١٠ ئاوارەبوون کە لەماوەی نێوان کانوونی دووەم بۆ کانوونی یەکەمی ٢٠٢٠ بوو، ئەوانیش هەر بە ئاوارەبوونی درێژخایەن دادەنرێن.

ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کۆچ (IOM) لە عێراق

iraq.iom.int

iomiraq@iom.int

کۆمەڵگەی یۆنامی (دیوان٢)،

ناوچەی نێودەوڵەتی

@IOMIraq

ئەستۆپاکی

مەرج نییە ئەو دیدو بۆچوونانەی کە لەم ڕاپۆرتە دا خراونەتەڕوو ڕەنگدانەی دیدو بۆچوونەکانی ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کۆچ (IOM) بن. دابەشکردنی شوێنەکان و خستنەڕووی کەرەستەکانی ناو ئەم ڕاپۆرتە، هەر چیەک بن، مانای گەیاندن و دەربڕینی هیچ بیروبۆچوونێک ڕێکخراوی (IOM) نایەن سەبارەت بە باری یاسایی هەر وڵاتێک، هەرێمێک، شارێک یان ناوچەیەک، یان سەبارەت دەسەڵاتداران، یان دەربارەی سنوور و مەوداکانەوە.

بۆ زانیاری زیاتر، سەردانی iraqdtm.iom.int بکە یان پەیوەندی بە تیمەکە بکە لەڕێگەی ئیمێڵی iraqdtm@iom.int

ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کۆچ (IOM) سوپاسی نووسینگەی دانیشتوان، پەنابەران و کۆچ (PRM) ی وەزارەتی دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دەکات بۆ پاڵپشتییە بەردەوامەکانی. هەروەها ڕێکخراوی (IOM) سوپاسی خۆی ئاڕاستەی ئەندامانی تیمەکانی وەڵامدانەوەی خێرا و هەڵسەنگاندنی (RARTs) ی ڕێکخراوی (IOM) لە عێراق دا دەکات بۆ ئەو کارەی دەیکەن لە کۆکردنەوەی داتا، کە زۆرجار لە هەلومەرجی زۆر دژواردا ئەو کارە دەکەن، هەوڵ وکۆششە ماندوونەناسەکانیان بنچینەی ئەم ڕاپۆرتەیە.

ڕێکخراوی نێودەوڵەتی کۆچ (IOM) ٢٠٢٣

نابێت هیچ بەشێکی ئەم بڵاوکراوەیە دووبارە بەرهەمبهێنرێتەوە، لە نێو سیستەمێکی گەڕاندنەوەدا هەڵبگیرێت، یان بگوازرێتەوە بەهەرجۆرێک یان ڕێگە و هۆکارێکی ئەلیکترۆنی، میکانیکی، چاپکردن و تۆمارکردن بێت، بەبێ مۆڵەتپێدانی بەنووسراوی پێشوەختەی لایەنی بڵاوکەرەوە.